

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»

Факультет психології

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологічний супровід сім'ї з хворою дитиною

Освітня програма: «Клінічна та реабілітаційна психологія»

Спеціальність 053 Психологія
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри загальної
та клінічної психології
Протокол № __ від «__» _____ 2020 р.

м. Івано-Франківськ
2020

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	<i>Психологічний супровід сім'ї з хворою дитиною</i>
Викладачі	Кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та клінічної психології Хрущ Олена Василівна
Контактний телефон викладачів	+ 380 96 71 88 500 – Хрущ Олена Василівна
Е-mail викладачів	oh73@i.ua – Хрущ Олена Василівна
Формат дисципліни	очна/заочна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://magpsychol.pu.if.ua
Консультації	Відповідно до графіка консультацій
2. Анотація до курсу	
<p>Навчальна дисципліна «Психологічний супровід сім'ї з хворою дитиною» присвячена висвітленню питання взаємодії психолога з сім'єю, яка виховує хвору дитину. Зокрема розглядаються психологічні проблеми, які характерні для батьків хворої дитини, особливості психологічного супроводу сімей, які виховують дітей з особливими потребами, моделі консультування, алгоритми надання психологічної підтримки та допомоги, психореабілітаційної роботи з ними.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p><i>Мета</i> – формування професійних компетентностей, пов'язаних з психологічним супроводом сім'ї з хворою дитиною.</p> <p><i>Цілі</i> – формування розуміння і здатності вирішувати складні задачі, завдання і проблеми пов'язані з психологічним супроводом сім'ї з хворою дитиною в процесі професійної діяльності.</p>	
4. Результати вивчення курсу:	
<p>У системній взаємодії з іншими курсами (освітніми компонентами) освітньої програми «Клінічна та реабілітаційна психологія» (далі – ОП) формувати й розвивати такі загальні компетентності (далі – ЗК), спеціальні компетентності (далі – СК), досягати таких програмних результатів (далі – ПР):</p> <p><i>Базову професійну компетентність магістра психології, зокрема, клінічної та реабілітаційної:</i> Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності в галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.</p>	
<p>ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.</p> <p>ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї та приймати обґрунтовані рішення (креативність).</p> <p>ЗК4. Уміння виявляти, ставити і вирішувати психологічні проблеми, які виникають в членів сім'ї з хворою дитиною.</p> <p>ЗК6. Здатність діяти на основі морально-етичних міркувань (мотивів).</p> <p>ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.</p> <p>ЗК8. Здатність мотивувати людей і рухатися до спільної мети.</p>	
<p>СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.</p> <p>СК3. Обирати і застосувати доказові методики і техніки в процесі психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.</p> <p>СК4. Здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну, профілактично-просвітницьку) з використанням науково верифікованих методів та технік.</p> <p>СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.</p>	

СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
 СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
 СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.
 СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

ПР, визначених Стандартом вищої освіти спеціальності 053 Психологія:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми пов'язані з вихованням хворої дитини.
 ПР2. Розуміти закономірності та особливості психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.
 ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т. ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення завдань з психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.
 ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел з психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.
 ПР8. Презентувати результати власних досліджень усно/письмово для фахівців і нефахівців психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.
 ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.
 ПР11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.
 ПР12. Складати та реалізувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.
 ПР16. Знати, розуміти та дотримуватись етичних принципів професійної діяльності психолога.
 ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.
 З ОП «Клінічна та реабілітаційна психологія», ОР – магістр: ПР18. Виявляти та диференціювати проблеми збереження і відновлення психічного здоров'я та психологічного благополуччя.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин 90	
	Очна форма навчання	Заочна форма навчання
лекції	12	6
семінарські заняття	18	4
самостійна робота	60	80

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік) навчання	Нормативний/вибірковий		
3	Клінічна та реабілітаційна психологія	2	Вибіркова		
Тематика курсу					
Тема, план		Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
<p>Тема 1. Психологічний супровід сім'ї з хворою дитиною, як напрям психологічної допомоги.</p> <p style="text-align: center;"><i>План</i></p> <p>1. Предмет психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною. 2. Методи психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною. 3. Принципи психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною. 4. З історії становлення та розвитку психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною. 5. Історичні аспекти розвитку проблеми сім'ї, яка виховує аномальну дитину.</p>	лекція	<ol style="list-style-type: none"> Алексеева Л. С. Семейная психотерапия в центре психологопедагогической помощи : [науч.-метод. пособ.] / Л. С. Алексеева, В. Ю. Меновщиков. – М. : НИИ семьи, 1998. – 112 с. Висковатова Т П. Особенности субъектно-объектных отношений в социальном взаимодействии при аномальном развитии / Т. П. Висковатова, А. Л. Душка // Наука і освіта - Наука и образование - Science and education : [Науково-парктичний журнал Південнонаукового Центру АПН України]. – 01/2009 . – N1/2 . – С. 37-41. Галецька І. І. Психологічні проблеми сім'ї з неповносправною дитиною / І. І. Галецька // Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К., 2001 – Т. III, Ч. 3. – 256 с. Григор'єв А. Проблема взаємин у родинах, де є діти з аномаліями розвитку / А. Григор'єв // Дефектологія. – К. : Педагогічна преса, 2004. – № 1. – С. 48. Забабурина О.С. Психологическая помощь родителям в воспитании 	Опрацювати самостійн опитання: 1. Методи психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною. 2. Принципи психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною. 3. З історії становлення та розвитку психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.	5 балів	2 тиждні вересня

	<p>детей с нарушениями развития: Пособие для педагогов-психологов / О.С. Забабурина, О.В. Максименко, Е.А. Савина; под ред. Савиной Е.А., Максименко О.В. – М.: Владос, 2008. – 223 с.</p> <p>6. Зак Д.Я. Психокоррекционная помощь семьям, воспитывающим ребенка с особыми жизненными потребностями. [Электронный ресурс] / Д.Я. Зак – Режим доступа: http://конференция.com.ua/pages/view/681.</p> <p>7. Закрепина А. В. Педагогическая помощь семье в воспитании ребенка дошкольного возраста с умеренной умственной отсталостью / А. Закрепина //Дефектология. – 2004. – № 2. – С. 33-39.</p> <p>8. Левченко И. Психологическая помощь семье, воспитывающей ребенка с отклонениями в развитии / И. Левченко, В. Ткачева – М.: Просвещение, 2005. – 72 с.</p> <p>9. Луковкина А.Н. Особенности детско-родительских отношений в семье с ребенком с отклонением в развитии / А.Н. Луковкина // Современные проблемы психологии семьи: феномены, методы, концепции. – Изд-во АНО «ИПП», 2011. – 215 с.</p> <p>10. Лукьянченко Н.В. Родительское отношение в</p>			
--	--	--	--	--

		<p>семьях с ребенком, имеющим особенности развития / Н.В. Лукьянченко // Сборник тезисов участников второй всероссийской научнопрактической конференции по психологии развития «Другое детство». – М., 2009. – 125 с.</p> <p>11. Филиппова Г.Г. Психология материнства: Учебное пособие / Г.Г. Филиппова. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 240 с.</p> <p>12. Фюр Г. Запрещенное горе. Об ожиданиях и горе, связанных с ребенком, родившимся с особенностями развития / Гурли Фюр ; пер. с шведск. Т. Антончик. – Минск : ОО «БелАПДИиМИ», 2008. – 84 с.</p>			
<p>Тема 2. Особливості сім'ї з хворою дитиною.</p> <p><i>План</i></p> <p>1. Психологічні особливості дітей з важкими порушеннями в розвитку і їх вплив на психіку батьків.</p> <p>2. Труднощі в сім'ї з дитиною, яка страждає затримкою розумового розвитку.</p> <p>3. Діти, які страждають важкими порушеннями при</p>	<p>л е к ц і ї с е м і н а р и</p>	<p>1. Алексеева Л. С. Семейная психотерапия в центре психологопедагогической помощи : [науч.-метод. пособ.] / Л. С. Алексеева, В. Ю. Меновщиков. – М. : НИИ семьи, 1998. – 112 с.</p> <p>2. Висковатова Т П. Особенности субъектно-объектных отношений в социальном взаимодействии при аномальном развитии / Т. П. Висковатова, А. Л. Душка // Наука і освіта - Наука и образование - Science and education : [Науково-парктичний журнал Південнонаукового Центру АПН України]. – 01/2009 . – N1/2 . – С. 37-41.</p>	<p>Опрацювати самостійно питання: 1. Діти, які страждають важкими порушеннями при дитячому церебральному паралічі.</p> <p>2. Особливості сім'ї з дитиною з особливими</p>	<p>10 балів</p>	<p>4 тиждів вересня</p>

<p>дитячому церебральному паралічі.</p> <p>4. Особливості сім'ї з дитиною з особливими потребами.</p> <p>5. Сім'я з хворою дитиною, яка страждає психічними порушеннями.</p> <p>6. Сім'я з хворою дитиною, яка страждає соматичними розладами.</p> <p>7. Рівні деформації сім'ї, яка виховує дитину з аномальним розвитком.</p>	<p>3. Галецька І. І. Психологічні проблеми сім'ї з неповносправною дитиною / І. І. Галецька // Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К., 2001 – Т. III, Ч. 3. – 256 с.</p> <p>4. Григор'єв А. Проблема взаємин у родинах, де є діти з аномаліями розвитку / А. Григор'єв // Дефектологія. – К. : Педагогічна преса, 2004. – № 1. – С. 48.</p> <p>5. Забабурина О.С. Психологическая помощь родителям в воспитании детей с нарушениями развития: Пособие для педагогов-психологов / О.С. Забабурина, О.В. Максименко, Е.А. Савина; под ред. Савиной Е.А., Максименко О.В. – М.: Владос, 2008. – 223 с.</p> <p>6. Зак Д.Я. Психокоррекционная помощь семьям, воспитывающим ребенка с особыми жизненными потребностями. [Електронний ресурс] / Д.Я. Зак – Режим доступу: http://конференция.com.ua/pages/view/681.</p> <p>7. Закрепина А. В. Педагогическая помощь семье в воспитании ребенка дошкольного возраста с умеренной умственной отсталостью / А. Закрепина // Дефектология. – 2004. – № 2. – С. 33-39.</p> <p>8. Левченко И. Психологическая помощь</p>	<p>потребам и.</p> <p>3. Сім'я з хворою дитиною, яка страждає психічними порушеннями.</p> <p>4. Сім'я з хворою дитиною, яка страждає соматичними розладами.</p>		
---	---	---	--	--

	<p>семье, воспитывающей ребенка с отклонениями в развитии / И. Левченко, В. Ткачева – М.: Просвещение, 2005. – 72 с.</p> <p>9. Луковкина А.Н. Особенности детско-родительских отношений в семье с ребенком с отклонением в развитии / А.Н. Луковкина // Современные проблемы психологии семьи: феномены, методы, концепции. – Изд-во АНО «ИПП», 2011. – 215 с.</p> <p>10. Лукьянченко Н.В. Родительское отношение в семьях с ребенком, имеющим особенности развития / Н.В. Лукьянченко // Сборник тезисов участников второй всероссийской научнопрактической конференции по психологии развития «Другое детство». – М., 2009. – 125 с.</p> <p>11. Островська К. Особливості психолого-педагогічної допомоги родині аутичної дитини / К. Островська // Дезадаптована дитина: напрямки психотерапевтичної та психокорекційної допомоги : матеріали обл. наук.-практ. конференції. – Львів, 2004. – 32 с.</p> <p>12. Томпсон Л. Виховання дитини з розумовою вадою/ Ліз Томпсон ; пер. з англ. Раїси Кравченко. – К. : Сфера, 1997.</p>			
--	--	--	--	--

		<p>13. Тулегенова С.Ю. Психологический микроклимат в семье и особенности родительского отношения к детям с ограниченными психическими возможностями / С.Ю. Тулегенова, Г.К. Тулегенова, С.К. Кудайбергенова // Тезисы Второй всероссийской научной конференции «Психологические проблемы современной российской семьи» (25-27 октября 2005 г.). В 3-х частях. – 2 часть; под общ. ред. д-ра психол. наук В.К. Шабельникова и канд. психол. наук А.Г. Лидерса. – М.: 2005. – С. 261-263.</p> <p>14. Филиппова Г.Г. Психология материнства: Учебное пособие / Г.Г. Филиппова. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 240 с.</p> <p>15. Фюр Г. Запрещенное горе. Об ожиданиях и горе, связанных с ребенком, родившимся с особенностями развития / Гурли Фюр ; пер. с шведск. Т. Антончик. – Минск : ОО «БелАПДИиМИ», 2008. – 84 с.</p>			
<p>Тема 3. Методи дослідження сім'ї з хворою дитиною. План 1. Використання методики СМОЛ в психологічному дослідженні сім'ї з хворою дитиною.</p>	<p>л е к ц і я с е м</p>	<p>1. Алексеева Л. С. Семейная психотерапия в центре психологопедагогической помощи : [науч.-метод. пособ.] / Л. С. Алексеева, В. Ю. Меновщиков. – М. : НИИ семьи, 1998. – 112 с.</p> <p>2. Висковатова Т П. Особенности субъектно-</p>	<p>Опрацювати самостійно питання: 1. Місце проєктивних методик в дослідженні</p>	<p>1 бал за коротке усне обговорення + 20 балів за</p>	<p>2 тиждів жовтня</p>

<p>2. Способи дослідження нервово-психічної стійкості.</p> <p>3. Особистісні опитувальники в дослідженні сім'ї з хворою дитиною.</p> <p>4. Місце проєктивних методик в дослідженні сім'ї з хворою дитиною.</p> <p>5. Методика PARI та особливості її застосування в сім'ї з хворою дитиною.</p> <p>6. Основні напрями діагностики батьківсько-дитячої взаємодії.</p>	<p>і н а р</p>	<p>объектных отношений в социальном взаимодействии при аномальном развитии / Т. П. Висковатова, А. Л. Душка // Наука і освіта - Наука и образование - Science and education : [Науково-парктичний журнал Південнонаукового Центру АПН України]. – 01/2009 . – N1/2 . – С. 37-41.</p> <p>3. Галецька І. І. Психологічні проблеми сім'ї з неповносправною дитиною / І. І. Галецька // Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К., 2001 – Т. III, Ч. 3. – 256 с.</p> <p>4. Григор'єв А. Проблема взаємин у родинах, де є діти з аномаліями розвитку / А. Григор'єв // Дефектологія. – К. : Педагогічна преса, 2004. – № 1. – С. 48.</p> <p>5. Забабурина О.С. Психологическая помощь родителям в воспитании детей с нарушениями развития: Пособие для педагогов-психологов / О.С. Забабурина, О.В. Максименко, Е.А. Савина; под ред. Савиной Е.А., Максименко О.В. – М.: Владос, 2008. – 223 с.</p> <p>6. Зак Д.Я. Психокоррекционная помощь семьям, воспитывающим ребенка с особыми жизненными потребностями. [Електронний ресурс] / Д.Я. Зак – Режим доступу: http://</p>	<p>ні сім'ї з хворою дитиною.</p> <p>2. Методика PARI та особливості її застосування в сім'ї з хворою дитиною.</p>	<p>завдання + 25 балів за завдання</p>	
--	----------------------------	--	--	--	--

	<p>конференция.com.ua/pages/viev/681.</p> <p>7. Закрепина А. В. Педагогическая помощь семье в воспитании ребенка дошкольного возраста с умеренной умственной отсталостью / А. Закрепина //Дефектология. – 2004. – № 2. – С. 33-39.</p> <p>8. Левченко И. Психологическая помощь семье, воспитывающей ребенка с отклонениями в развитии / И. Левченко, В. Ткачева – М.: Просвещение, 2005. – 72 с.</p> <p>9. Луковкина А.Н. Особенности детско-родительских отношений в семье с ребенком с отклонением в развитии / А.Н. Луковкина // Современные проблемы психологии семьи: феномены, методы, концепции. – Изд-во АНО «ИПП», 2011. – 215 с.</p> <p>10. Лукьянченко Н.В. Родительское отношение в семьях с ребенком, имеющим особенности развития / Н.В. Лукьянченко // Сборник тезисов участников второй всероссийской научнопрактической конференции по психологии развития «Другое детство». – М., 2009. – 125 с.</p> <p>11. Островська К. Особливості психолого-педагогічної допомоги родині аутичної дитини / К. Островська // Дезадаптована дитина:</p>			
--	--	--	--	--

	<p>напрямки психотерапевтичної та психокорекційної допомоги : матеріали обл. наук.-практ. конференції. – Львів, 2004. – 32 с.</p> <p>12. Томпсон Л. Виховання дитини з розумовою вадою/ Ліз Томпсон ; пер. з англ. Раїси Кравченко. – К. : Сфера, 1997.</p> <p>13. Тулегенова С.Ю. Психологический микроклимат в семье и особенности родительского отношения к детям с ограниченными психическими возможностями / С.Ю. Тулегенова, Г.К. Тулегенова, С.К. Кудайбергенова // Тезисы Второй всероссийской научной конференции «Психологические проблемы современной российской семьи» (25-27 октября 2005 г.). В 3-х частях. – 2 часть; под общ. ред. д-ра психол. наук В.К. Шабельникова и канд. психол. наук А.Г. Лидерса. – М.: 2005. – С. 261-263.</p> <p>14. Филиппова Г.Г. Психология материнства: Учебное пособие / Г.Г. Филиппова. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 240 с.</p> <p>15. Фюр Г. Запрещенное горе. Об ожиданиях и горе, связанных с ребенком, родившимся с особенностями развития / Гурли Фюр ; пер. с шведск.</p>			
--	---	--	--	--

		Т. Антончик. – Минск : ОО «БелАПДІиМІ», 2008. – 84 с.			
<p>Тема 4. Моделі виховання в сім'ї з хворою дитиною.</p> <p><i>План</i></p> <p>1. Місце сім'ї у процесі формування особистості дитини.</p> <p>2. Стилі материнського спілкування з дитиною.</p> <p>3. Гіперопіка у сім'ї з хворою дитиною.</p> <p>4. Місце «Культу хвороби» у сім'ї з хворою дитиною.</p> <p>5. Заперечення дитини та його наслідки.</p> <p>6. Авторитарний стиль виховання дитини.</p> <p>7. Ліберальний стиль виховання дитини.</p> <p>8. Демократичний стиль виховання хворої дитини.</p>	Л е к ц і я с е м і н а р	<ol style="list-style-type: none"> 1. Алексеева Л. С. Семейная психотерапия в центре психологопедагогической помощи : [науч.-метод. пособ.] / Л. С. Алексеева, В. Ю. Меновщиков. – М. : НИИ семьи, 1998. – 112 с. 2. Григор'єв А. Проблема взаємин у родинах, де є діти з аномаліями розвитку / А. Григор'єв // Дефектологія. – К. : Педагогічна преса, 2004. – № 1. – С. 48. 3. Кришталь В.В. Системная семейная психотерапия нарушенный здоровья семьи / В.В. Кришталь // Медицинская психология. – 2007. – Т. 1, № 2. – С. 3-8. 4. Луковкина А.Н. Особенности детско-родительских отношений в семье с ребенком с отклонением в развитии / А.Н. Луковкина // Современные проблемы психологии семьи: феномены, методы, концепции. – Изд-во АНО «ИПП», 2011. – 215 с. 5. Лукьянченко Н.В. Родительское отношение в семьях с ребенком, имеющим особенности развития / Н.В. Лукьянченко // Сборник тезисов участников второй всероссийской научнопрактической конференции по психологии 	Опрацювати самостійно питання: 1. Місце сім'ї у процесі формування особистості дитини. 2. Стилі материнського спілкування з дитиною.	10 балів за завдання	3 тиждів жовтня

	<p>развития «Другое детство». – М., 2009. – 125 с.</p> <p>6. Психологічна допомога сім'ї : [посіб.] / Ред. Кісарчук З. Г. – К., 1998. – 181 с.</p> <p>7. Семья в психологической консультации / Под. ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина. – М.: Психология, 2009. – 144 с.</p> <p>8. Ткачева В.В. Психологическое изучение семей, воспитывающих детей с отклонениями в развитии / В.В. Ткачева. – М.: УМК "Психология" 2003.</p> <p>9. Тулегенова С.Ю. Психологический микроклимат в семье и особенности родительского отношения к детям с ограниченными психическими возможностями / С.Ю. Тулегенова, Г.К. Тулегенова, С.К. Кудайбергенова // Тезисы Второй всероссийской научной конференции «Психологические проблемы современной российской семьи» (25-27 октября 2005 г.). В 3-х частях. – 2 часть; под общ. ред. д-ра психол. наук В.К. Шабельникова и канд. психол. наук А.Г. Лидерса. – М.: 2005. – С. 261-263.</p> <p>10. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений: Курс лекций / Л.Б. Шнейдер. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512 с.</p> <p>11. Эйдемиллер Э. Г. Психология и психотерапия</p>			
--	--	--	--	--

		семьи / Э. Г. Эйдемиллер, В. Юстицкис. – СПб. : Питер, 1999. – 656			
<p>Тема 5. Особливості психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.</p> <p><i>План</i></p> <p>1. Методи психолого-педагогічної корекції. 2. Способи формування адекватної взаємодії між матір'ю та дитиною. 3. Методи роботи з сім'єю в якій є хвора дитина. 4. Моделі психотерапії батьків хворої дитини. 5. Алгоритми консультування сім'ї з хворою дитиною. 6. Особливості консультування невротичних батьків. 7. Особливості консультування психосоматичних батьків. 8. Особливості роботи з авторитарними батьками.</p>	л е к ц і я с е м і н а р	<p>1. Алексеева Л. С. Семейная психотерапия в центре психологопедагогической помощи : [науч.-метод. пособ.] / Л. С. Алексеева, В. Ю. Меновщиков. – М. : НИИ семьи, 1998. – 112 с.</p> <p>2. Григор'єв А. Проблема взаємин у родинах, де є діти з аномаліями розвитку / А. Григор'єв // Дефектологія. – К. : Педагогічна преса, 2004. – № 1. – С. 48.</p> <p>3. Кришталь В.В. Системная семейная психотерапия нарушенный здоровья семьи / В.В. Кришталь // Медицинская психология. – 2007. – Т. 1, № 2. – С. 3-8.</p> <p>4. Луковкина А.Н. Особенности детско-родительских отношений в семье с ребенком с отклонением в развитии / А.Н. Луковкина // Современные проблемы психологии семьи: феномены, методы, концепции. – Изд-во АНО «ИПП», 2011. – 215 с.</p> <p>5. Лукьянченко Н.В. Родительское отношение в семьях с ребенком, имеющим особенности развития / Н.В. Лукьянченко // Сборник тезисов участников второй всероссийской научнопрактической</p>	Опрацювати самостійно питання: 1. Методи психолого-педагогічної корекції. 2. Способи формування адекватної взаємодії між матір'ю та дитиною. 3. Методи роботи з сім'єю в якій є хвора дитина.	5 балів за обговорення питань на семінарському занятті + 15 балів за реферат про напрям психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.	4 тиждів жовтня

	<p>конференции по психологии развития «Другое детство». – М., 2009. – 125 с.</p> <p>6. Психологічна допомога сім'ї : [посіб.] / Ред. Кісарчук З. Г. – К., 1998. – 181 с.</p> <p>7. Семья в психологической консультации / Под. ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина. – М.: Психология, 2009. – 144 с.</p> <p>8. Ткачева В.В. Психологическое изучение семей, воспитывающих детей с отклонениями в развитии / В.В. Ткачева. – М.: УМК "Психология" 2003.</p> <p>9. Тулегенова С.Ю. Психологический микроклимат в семье и особенности родительского отношения к детям с ограниченными психическими возможностями / С.Ю. Тулегенова, Г.К. Тулегенова, С.К. Кудайбергенова // Тезисы Второй всероссийской научной конференции «Психологические проблемы современной российской семьи» (25-27 октября 2005 г.). В 3-х частях. – 2 часть; под общ. ред. д-ра психол. наук В.К. Шабельникова и канд. психол. наук А.Г. Лидерса. – М.: 2005. – С. 261-263.</p> <p>10. Хмизова О.В. Організація психокорекційної роботи з батьками дітей з особливими потребами як складова цілісного процесу ранньої соціальної реабілітації / О.В.</p>			
--	---	--	--	--

		<p>Хмизова, Н.В. Остапенко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика науково-методичний журнал. – 2011. – № 3/4. – С. 203-211.</p> <p>11. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений: Курс лекций / Л.Б. Шнейдер. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512 с.</p> <p>12. Эйдемиллер Э. Г. Психология и психотерапия семьи / Э. Г. Эйдемиллер, В. Юстицкис. – СПб. : Питер, 1999. – 656 с.</p> <p>13. Юн Г. Дети с отклонениями / Герда Юн. – Кишинев : Штиинца, 1987. – 176 с.</p> <p>14. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психології. Активне соціально-психологічне навчання: Навч. посіб. – К., 2004. – С. 20-35.</p> <p>15. Яценко Т. С. Психологічні основи групової психокорекції : [навч. посіб.] / Т. С. Яценко. – К. : Либідь, 1996. – 264 с.</p>			
<p>Тема 6. Методи роботи з труднощами в адаптації до виховання хворої дитини.</p> <p><i>План</i></p> <p>1. Методи налагодження комунікації в сім'ї з хворою дитиною. 2. Способи зняття психоемоційної напруги. 3. Шляхи підвищення</p>	с е м і н а р	<p>1. Алексеева Л. С. Семейная психотерапия в центре психологопедагогической помощи : [науч.-метод. пособ.] / Л. С. Алексеева, В. Ю. Меновщиков. – М. : НИИ семьи, 1998. – 112 с.</p> <p>2. Григор'єв А. Проблема взаємин у родинах, де є діти з аномаліями розвитку / А. Григор'єв // Дефектологія. – К. : Педагогічна преса, 2004. – № 1. – С. 48.</p> <p>3. Кришталь В.В. Системная семейная психотерапия нарушенной здоровья семьи /</p>	Опрацювати самостійно: Тему 6. (всі питання).	5 балів	1 тиждень листопада

<p>емоційної компетентності батьків з хворою дитиною.</p> <p>4. Проблеми здорової дитини у сім'ї з хворою дитиною.</p> <p>5. Методи корекційної роботи з батьками, які виховують хвору дитину.</p> <p>6. Шляхи адаптації сім'ї до виховання хворої дитини.</p>	<p>В.В. Кришталь // Медицинская психология. – 2007. – Т. 1, № 2. – С. 3-8.</p> <p>4. Луковкина А.Н. Особенности детско-родительских отношений в семье с ребенком с отклонением в развитии / А.Н. Луковкина // Современные проблемы психологии семьи: феномены, методы, концепции. – Изд-во АНО «ИПП», 2011. – 215 с.</p> <p>5. Лукьянченко Н.В. Родительское отношение в семьях с ребенком, имеющим особенности развития / Н.В. Лукьянченко // Сборник тезисов участников второй всероссийской научнопрактической конференции по психологии развития «Другое детство». – М., 2009. – 125 с.</p> <p>6. Психологічна допомога сім'ї : [посіб.] / Ред. Кісарчук З. Г. – К., 1998. – 181 с.</p> <p>7. Семья в психологической консультации / Под. ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина. – М.: Психология, 2009. – 144 с.</p> <p>8. Ткачева В.В. Психологическое изучение семей, воспитывающих детей с отклонениями в развитии / В.В. Ткачева. – М.: УМК "Психология" 2003.</p> <p>9. Тулегенова С.Ю. Психологический микроклимат в семье и особенности родительского отношения к детям с</p>			
--	--	--	--	--

	<p>ограниченными психическими возможностями / С.Ю. Тулегенова, Г.К. Тулегенова, С.К. Кудайбергенова // Тезисы Второй всероссийской научной конференции «Психологические проблемы современной российской семьи» (25-27 октября 2005 г.). В 3-х частях. – 2 часть; под общ. ред. д-ра психол. наук В.К. Шабельникова и канд. психол. наук А.Г. Лидерса. – М.: 2005. – С. 261-263.</p> <p>10. Хмизова О.В. Організація психокорекційної роботи з батьками дітей з особливими потребами як складова цілісного процесу ранньої соціальної реабілітації / О.В. Хмизова, Н.В. Остапенко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика науково-методичний журнал. – 2011. – № 3/4. – С. 203-211.</p> <p>11. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений: Курс лекций / Л.Б. Шнейдер. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512 с.</p> <p>12. Эйдемиллер Э. Г. Психология и психотерапия семьи / Э. Г. Эйдемиллер, В. Юстицкис. – СПб. : Питер, 1999. – 656 с.</p> <p>13. Юн Г. Дети с отклонениями / Герда Юн. – Кишинев : Штиинца, 1987. – 176 с.</p> <p>14. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психології. Активне соціально-психологічне</p>			
--	---	--	--	--

		<p>навчання: Навч. посіб. – К., 2004. – С. 20-35.</p> <p>15. Яценко Т. С. Психологічні основи групової психокорекції : [навч. посіб.] / Т. С. Яценко. – К. : Либідь, 1996. – 264 с.</p>			
6. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу		<ul style="list-style-type: none"> • Участь у семінарських заняттях (за заняття по 1 балу кожне) – 5 балів. • Робота на семінарських заняттях (обговорення питань семінару по 5 балів) – 15 балів. • Розробка плану консультування сім'ї з хворою дитиною – 10. • Розробка плану психокорекційної бесіди з мамою в якій порушена взаємодія з дитиною – 10. • Обґрунтування методу психологічної допомоги сім'ї з хворою дитиною – 25. • Розробка тренінгового заняття для батьків, які виховують хвору дитину – 10. • Реферат про напрям психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною – 15. • Підсумкове тестування – 10. 			
Вимоги до письмової роботи		<p>Завдання 1. Розробити план консультування сім'ї з хворою дитиною</p> <p>1. План бесіди відображає типові (характерні) проблеми членів сім'ї з хворою дитиною.</p> <p>2. План бесіди спрямований на пошук і знаходження ресурсу клієнтів для адаптації до виховання хворої дитини.</p> <p>3. План бесіди включає методи самопомоги членам сім'ї з хворою дитиною.</p> <p style="text-align: center;"><i>Критерії оцінки завдання 1:</i></p> <p><i>Відмінно (9-10 балів)</i> – план бесіди передбачає врахування усіх критеріїв; наявність презентації і представлення на занятті.</p> <p><i>Добре (7-8 балів)</i> – план бесіди передбачає врахування усіх критеріїв; наявність презентації і представлення відсутнє.</p> <p><i>Задовільно (5-6 балів)</i> – план бесіди не передбачає усіх критеріїв; презентація із помилками; представлення відсутнє.</p> <p><i>Незадовільно (3-4 бали)</i> – план бесіди передбачає урахування одного критерія, презентація відсутня.</p> <p>Завдання 2. Розробити план психокорекційної бесіди з мамою в якій порушена взаємодія з дитиною:</p> <p>1. План бесіди відображає типові (характерні) переживання матері в якій порушена взаємодія з хворою дитиною.</p> <p>2. План бесіди спрямований на пошук і знаходження ресурсів, які допоможуть налагодити взаємодію з хворою дитиною.</p> <p>3. План бесіди включає технології психологічної підтримки матері хворої дитини.</p> <p style="text-align: center;"><i>Критерії оцінки до завдання 2:</i></p> <p><i>Відмінно (9-10 балів)</i> – план бесіди передбачає врахування усіх критеріїв; наявність презентації і представлення на занятті.</p>			

Добре (7-8 балів) – план бесіди передбачає врахування усіх критеріїв; наявність презентації і представлення відсутнє.

Задовільно (5-6 балів) – план бесіди не передбачає усіх критеріїв; презентація із помилками; представлення відсутнє.

Незадовільно (3-4 бали) – план бесіди передбачає урахування одного критерія, презентація відсутня.

Завдання 3. Обґрунтувати метод психологічної допомоги сім'ї з хворою дитиною:

1. Висвітлено сутнісний зміст методу психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.

2. Розкрито психопрофілактичний, психокорекційний та психотерапевтичний потенціал методу супроводу сім'ї з хворою дитиною.

3. Аналітично описано 1-3 приклади успішного клінічно-психологічного та реабілітаційно-психологічного застосування методу психологічної допомоги сім'ї з хворою дитиною.

Критерії оцінки до завдання 3:

Відмінно (22-25 балів) – визначення містить правильний, достатньо повний і систематизований виклад усіх складових завдання; представлено змістовну презентацію;

Добре (18-21 балів) – визначення загалом правильне, розлоге й систематизоване, але йому притаманні незначні упущення, невідповідності й неточності; зроблено презентацію;

Задовільно (14-17 балів) – змістова основа визначення правильна, але воно спрощене й звужене; презентація відсутня;

Незадовільно (10-13 балів) – ключові клінічно-психологічні та реабілітаційно-психологічні позиції окреслено фрагментарно, поверхово, хаотично; презентація відсутня.

Завдання 4. Розробка тренінгового заняття для батьків, які виховують хвору дитину:

1. Основа («каркас») моделі – описано психологічні труднощі батьків, які виховують хвору дитину.

2. Висвітлено основний зміст психотерапевтичної роботи з батьками, які зустрілися з труднощами у вихованні хворої дитини.

3. Висвітлено основний зміст психокорекційної та психотерапевтичної роботи хворою дитиною.

Критерії оцінки до завдання 4:

Відмінно (9-10 балів) – належним чином розроблено і репрезентовано усі складові моделі;

Добре (7-8 балів) – розробленій моделі притаманні окремі упущення й неточності;

Задовільно (5-6 балів) – розроблено модель із 2 критеріями із неточностями;

Незадовільно (3-4 бали) – розроблено модель із 1 критерієм.

Завдання 5. Написати реферат про напрям психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною:

1. Висвітлено сутнісний зміст напрямку психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.

2. Доведено наукове підґрунтя напрямку психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.

3. Наведено приклади ефективності методів напрямку в процесі психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.

	<p style="text-align: center;"><i>Критерії оцінки до завдання 5:</i></p> <p><i>Відмінно (13-15 балів)</i> – змістовно висвітлено сутнісний зміст напрямку психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною, доведено наукове підґрунтя психотерапевтичного напрямку та підходу, наведено приклади ефективності методів напрямку в процесі психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною, зроблено презентацію на занятті;</p> <p><i>Добре (10-12 балів)</i> – загалом правильно висвітлено сутнісний зміст напрямку психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною, доведено наукове підґрунтя психотерапевтичного напрямку та підходу, наведено приклади ефективності методів напрямку в процесі психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною, зроблено презентацію на занятті;</p> <p><i>Задовільно (7-9 балів)</i> – завдання виконано фрагментарно, поверхово; презентацію на занятті не зроблено;</p> <p><i>Незадовільно (4-6 балів)</i> – текст реферату не відповідає загальним вимогам до дискурсу такого рівня; презентацію на занятті не зроблено.</p> <p>Завдання 6. Підсумкове тестування.</p> <p>Підсумкове тестування передбачає 40 тестових завдань із одним варіантом правильної відповіді кожне.</p> <p style="text-align: center;"><i>Критерії оцінки підсумкового тестування:</i></p> <p>Відмінно – 86-100% тестових завдань виконано правильно;</p> <p>Добре – 70-85% тестових завдань виконано правильно;</p> <p>Задовільно – 55-69% тестових завдань виконано правильно.</p> <p style="text-align: center;">Максимальна (найвища) оцінка, яку студент може заробити протягом семестру, – 100 балів.</p>
--	--

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	Зараховано
80–89	B	добре	
70–79	C		
60–69	D	задовільно	
50–59	E		
26–49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1–25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Семінарські заняття	<p>Тема 1. Психологічний супровід сім'ї з хворою дитиною, як напрям психологічної допомоги.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною. 2. Методи психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною. 3. Принципи психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною. 4. З історії становлення та розвитку психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.
---------------------	---

5. Историчні аспекти розвитку проблеми сім'ї, яка виховує аномальну дитину.

Література:

1. Алексеева Л. С. Семейная психотерапия в центре психологопедагогической помощи : [науч.-метод. пособ.] / Л. С. Алексеева, В. Ю. Меновщиков. – М. : НИИ семьи, 1998. – 112 с.
2. Висковатова Т П. Особенности субъектно-объектных отношений в социальном взаимодействии при аномальном развитии / Т. П. Висковатова, А. Л. Душка // Наука і освіта - Наука и образование - Science and education : [Науково-парктичний журнал Південнонаукового Центру АПН України]. – 01/2009 . – N1/2 . – С. 37-41.
3. Галецька І. І. Психологічні проблеми сім'ї з неповносправною дитиною / І. І. Галецька // Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К., 2001 – Т. III, Ч. 3. – 256 с.
4. Григор'єв А. Проблема взаємин у родинах, де є діти з аномаліями розвитку / А. Григор'єв // Дефектологія. – К. : Педагогічна преса, 2004. – № 1. – С. 48.
5. Забабурина О.С. Психологическая помощь родителям в воспитании детей с нарушениями развития: Пособие для педагогов-психологов / О.С. Забабурина, О.В. Максименко, Е.А. Савина; под ред. Савиной Е.А., Максименко О.В. – М.: Владос, 2008. – 223 с.
6. Зак Д.Я. Психокоррекционная помощь семьям, воспитывающим ребенка с особыми жизненными потребностями. [Электронный ресурс] / Д.Я. Зак – Режим доступа: <http://конференция.com.ua/pages/view/681>.
7. Закрепина А. В. Педагогическая помощь семье в воспитании ребенка дошкольного возраста с умеренной умственной отсталостью / А. Закрепина // Дефектология. – 2004. – № 2. – С. 33-39.
8. Левченко И. Психологическая помощь семье, воспитывающей ребенка с отклонениями в развитии / И. Левченко, В. Ткачева – М.: Просвещение, 2005. – 72 с.
9. Луковкина А.Н. Особенности детско-родительских отношений в семье с ребенком с отклонением в развитии / А.Н. Луковкина // Современные проблемы психологии семьи: феномены, методы, концепции. – Изд-во АНО «ИПП», 2011. – 215 с.
10. Лукьянченко Н.В. Родительское отношение в семьях с ребенком, имеющим особенности развития / Н.В. Лукьянченко // Сборник тезисов участников второй всероссийской научнопрактической конференции по психологии развития «Другое детство». – М., 2009. – 125 с.
11. Филиппова Г.Г. Психология материнства: Учебное пособие / Г.Г. Филиппова. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 240 с.

12. Фюр Г. Запрещенное горе. Об ожиданиях и горе, связанных с ребенком, родившимся с особенностями развития / Гурли Фюр ; пер. с шведск. Т. Антончик. – Минск : ОО «БелАПДИиМИ», 2008. – 84 с.

Тема 2. Особливості сім'ї з хворою дитиною.

1. Психологічні особливості дітей з важкими порушеннями в розвитку і їх вплив на психіку батьків.
2. Труднощі в сім'ї з дитиною, яка страждає затримкою розумового розвитку.
3. Діти, які страждають важкими порушеннями при дитячому церебральному паралічі.
4. Особливості сім'ї з дитиною з особливими потребами.
5. Сім'я з хворою дитиною, яка страждає психічними порушеннями.
6. Сім'я з хворою дитиною, яка страждає соматичними розладами.
7. Рівні деформації сім'ї, яка виховує дитину з аномальним розвитком.

Література:

1. Алексеева Л. С. Семейная психотерапия в центре психологопедагогической помощи : [науч.-метод. пособ.] / Л. С. Алексеева, В. Ю. Меновщиков. – М. : НИИ семьи, 1998. – 112 с.
2. Висковатова Т П. Особенности субъектно-объектных отношений в социальном взаимодействии при аномальном развитии / Т. П. Висковатова, А. Л. Душка // Наука і освіта - Наука и образование - Science and education : [Науково-парктичний журнал Південнонаукового Центру АПН України]. – 01/2009 . – N1/2 . – С. 37-41.
3. Галецька І. І. Психологічні проблеми сім'ї з неповносправною дитиною / І. І. Галецька // Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К., 2001 – Т. III, Ч. 3. – 256 с.
4. Григор'єв А. Проблема взаємин у родинах, де є діти з аномаліями розвитку / А. Григор'єв // Дефектологія. – К. : Педагогічна преса, 2004. – № 1. – С. 48.
5. Забабурина О.С. Психологическая помощь родителям в воспитании детей с нарушениями развития: Пособие для педагогов-психологов / О.С. Забабурина, О.В. Максименко, Е.А. Савина; под ред. Савиной Е.А., Максименко О.В. – М.: Владос, 2008. – 223 с.
6. Зак Д.Я. Психокоррекционная помощь семьям, воспитывающим ребенка с особыми жизненными потребностями. [Електронний ресурс] / Д.Я. Зак – Режим доступу: <http://конференция.com.ua/pages/view/681>.
7. Закрепина А. В. Педагогическая помощь семье в воспитании ребенка дошкольного возраста с умеренной умственной отсталостью / А. Закрепина // Дефектология. – 2004. – № 2. – С. 33-39.
8. Левченко И. Психологическая помощь семье, воспитывающей ребенка с отклонениями в развитии / И. Левченко, В. Ткачева – М.: Просвещение, 2005. – 72 с.
9. Луковкина А.Н. Особенности детско-родительских отношений в семье с ребенком с отклонением в развитии / А.Н. Луковкина // Современные проблемы психологии семьи: феномены, методы, концепции. – Изд-во АНО «ИПП», 2011. – 215 с.

10. Лукьянченко Н.В. Родительское отношение в семьях с ребенком, имеющим особенности развития / Н.В. Лукьянченко // Сборник тезисов участников второй всероссийской научнопрактической конференции по психологии развития «Другое детство». – М., 2009. – 125 с.
11. Островська К. Особливості психолого-педагогічної допомоги родині аутичної дитини / К. Островська // Деадаптована дитина: напрямки психотерапевтичної та психокорекційної допомоги : матеріали обл. наук.-практ. конференції. – Львів, 2004. – 32 с.
12. Томпсон Л. Виховання дитини з розумовою вадою/ Ліз Томпсон ; пер. з англ. Раїси Кравченко. – К. : Сфера, 1997.
13. Тулегенова С.Ю. Психологический микроклимат в семье и особенности родительского отношения к детям с ограниченными психическими возможностями / С.Ю. Тулегенова, Г.К. Тулегенова, С.К. Кудайбергенова // Тезисы Второй всероссийской научной конференции «Психологические проблемы современной российской семьи» (25-27 октября 2005 г.). В 3-х частях. – 2 часть; под общ. ред. д-ра психол. наук В.К. Шабельникова и канд. психол. наук А.Г. Лидерса. – М.: 2005. – С. 261-263.
14. Филиппова Г.Г. Психология материнства: Учебное пособие / Г.Г. Филиппова. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 240 с.
15. Фюр Г. Запрещенное горе. Об ожиданиях и горе, связанных с ребенком, родившимся с особенностями развития / Гурли Фюр ; пер. с шведск. Т. Антончик. – Минск : ОО «БелАПДИиМИ», 2008. – 84 с.

Тема 3. Методи дослідження сім'ї з хворою дитиною.

1. Використання методики СМОЛ в психологічному дослідженні сім'ї з хворою дитиною.
2. Способи дослідження нервово-психічної стійкості.
3. Особистісні опитувальники в дослідженні сім'ї з хворою дитиною.
4. Місце проєктивних методик в дослідженні сім'ї з хворою дитиною.
5. Методика PARI та особливості її застосування в сім'ї з хворою дитиною.
6. Основні напрями діагностики батьківсько-дитячої взаємодії.

Література:

1. Алексеева Л. С. Семейная психотерапия в центре психологопедагогической помощи : [науч.-метод. пособ.] / Л. С. Алексеева, В. Ю. Меновщиков. – М. : НИИ семьи, 1998. – 112 с.
2. Висковатова Т П. Особенности субъектно-объектных отношений в социальном взаимодействии при аномальном развитии / Т. П. Висковатова, А. Л. Душка // Наука і освіта - Наука и образование - Science and education : [Науково-парктичний журнал Південнонаукового Центру АПН України]. – 01/2009 . – N1/2 . – С. 37-41.
3. Галецька І. І. Психологічні проблеми сім'ї з неповносправною дитиною / І. І. Галецька // Зб. наук. праць Інституту психології ім.

Г.С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К., 2001 – Т. III, Ч. 3. – 256 с.

4. Григор'єв А. Проблема взаємин у родині, де є діти з аномаліями розвитку / А. Григор'єв // Дефектологія. – К. : Педагогічна преса, 2004. – № 1. – С. 48.
5. Забабурина О.С. Психологическая помощь родителям в воспитании детей с нарушениями развития: Пособие для педагогов-психологов / О.С. Забабурина, О.В. Максименко, Е.А. Савина; под ред. Савиной Е.А., Максименко О.В. – М.: Владос, 2008. – 223 с.
6. Зак Д.Я. Психокоррекционная помощь семьям, воспитывающим ребенка с особыми жизненными потребностями. [Электронный ресурс] / Д.Я. Зак – Режим доступа: <http://конференция.com.ua/pages/view/681>.
7. Закрепина А. В. Педагогическая помощь семье в воспитании ребенка дошкольного возраста с умеренной умственной отсталостью / А. Закрепина // Дефектология. – 2004. – № 2. – С. 33-39.
8. Левченко И. Психологическая помощь семье, воспитывающей ребенка с отклонениями в развитии / И. Левченко, В. Ткачева – М.: Просвещение, 2005. – 72 с.
9. Луковкина А.Н. Особенности детско-родительских отношений в семье с ребенком с отклонением в развитии / А.Н. Луковкина // Современные проблемы психологии семьи: феномены, методы, концепции. – Изд-во АНО «ИПП», 2011. – 215 с.
10. Лукьянченко Н.В. Родительское отношение в семьях с ребенком, имеющим особенности развития / Н.В. Лукьянченко // Сборник тезисов участников второй всероссийской научно-практической конференции по психологии развития «Другое детство». – М., 2009. – 125 с.
11. Островська К. Особливості психолого-педагогічної допомоги родині аутичної дитини / К. Островська // Дезадаптована дитина: напрямки психотерапевтичної та психокорекційної допомоги : матеріали обл. наук.-практ. конференції. – Львів, 2004. – 32 с.
12. Томпсон Л. Виховання дитини з розумовою вадою/ Ліз Томпсон ; пер. з англ. Раїси Кравченко. – К. : Сфера, 1997.
13. Тулегенова С.Ю. Психологический микроклимат в семье и особенности родительского отношения к детям с ограниченными психическими возможностями / С.Ю. Тулегенова, Г.К. Тулегенова, С.К. Кудайбергенова // Тезисы Второй всероссийской научной конференции «Психологические проблемы современной российской семьи» (25-27 октября 2005 г.). В 3-х частях. – 2 часть; под общ. ред. д-ра психол. наук В.К. Шабельникова и канд. психол. наук А.Г. Лидерса. – М.: 2005. – С. 261-263.
14. Филиппова Г.Г. Психология материнства: Учебное пособие / Г.Г. Филиппова. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 240 с.

15. Фюр Г. Запрещенное горе. Об ожиданиях и горе, связанных с ребенком, родившимся с особенностями развития / Гурли Фюр ; пер. с шведск. Т. Антончик. – Минск : ОО «БелАПДИиМИ», 2008. – 84 с.

Тема 4. Моделі виховання в сім'ї з хворою дитиною.

1. Місце сім'ї у процесі формування особистості дитини.
2. Стилї материнського спілкування з дитиною.
3. Гіперопіка у сім'ї з хворою дитиною.
4. Місце «Культу хвороби» у сім'ї з хворою дитиною.
5. Заперечення дитини та його наслідки.
6. Авторитарний стиль виховання дитини.
7. Ліберальний стиль виховання дитини.
8. Демократичний стиль виховання хворої дитини.

Література:

1. Алексеева Л. С. Семейная психотерапия в центре психологопедагогической помощи : [науч.-метод. пособ.] / Л. С. Алексеева, В. Ю. Меновщиков. – М. : НИИ семьи, 1998. – 112 с.
2. Григор'єв А. Проблема взаємин у родинах, де є діти з аномаліями розвитку / А. Григор'єв // Дефектологія. – К. : Педагогічна преса, 2004. – № 1. – С. 48.
3. Кришталь В.В. Системная семейная психотерапия нарушений здоровья семьи / В.В. Кришталь // Медицинская психология. – 2007. – Т. 1, № 2. – С. 3-8.
4. Луковкина А.Н. Особенности детско-родительских отношений в семье с ребенком с отклонением в развитии / А.Н. Луковкина // Современные проблемы психологии семьи: феномены, методы, концепции. – Изд-во АНО «ИПП», 2011. – 215 с.
5. Лукьянченко Н.В. Родительское отношение в семьях с ребенком, имеющим особенности развития / Н.В. Лукьянченко // Сборник тезисов участников второй всероссийской научнопрактической конференции по психологии развития «Другое детство». – М., 2009. – 125 с.
6. Психологічна допомога сім'ї : [посіб.] / Ред. Кісарчук З. Г. – К., 1998. – 181 с.
7. Семья в психологической консультации / Под. ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина. – М.: Психология, 2009. – 144 с.
8. Ткачева В.В. Психологическое изучение семей, воспитывающих детей с отклонениями в развитии / В.В. Ткачева. – М.: УМК "Психология" 2003.
9. Тулегенова С.Ю. Психологический микроклимат в семье и особенности родительского отношения к детям с ограниченными

психическими возможностями / С.Ю. Тулегенова, Г.К. Тулегенова, С.К. Кудайбергенова // Тезисы Второй всероссийской научной конференции «Психологические проблемы современной российской семьи» (25-27 октября 2005 г.). В 3-х частях. – 2 часть; под общ. ред. д-ра психол. наук В.К. Шабельникова и канд. психол. наук А.Г. Лидерса. – М.: 2005. – С. 261-263.

10. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений: Курс лекций / Л.Б. Шнейдер. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512 с.

II. Эйдемиллер Э. Г. Психология и психотерапия семьи / Э. Г. Эйдемиллер, В. Юстицкис. – СПб. : Питер, 1999. – 656 с.

Тема 5. Особливості психологічного супроводу сім'ї з хворою дитиною.

1. Методи психолого-педагогічної корекції.
2. Способи формування адекватної взаємодії між матір'ю та дитиною.
3. Методи роботи з сім'єю в якій є хвора дитина.
4. Моделі психотерапії батьків хворої дитини.
5. Алгоритми консультування сім'ї з хворою дитиною.
6. Особливості консультування невротичних батьків.
7. Особливості консультування психосоматичних батьків.
8. Особливості роботи з авторитарними батьками.

Література:

1. Алексеева Л. С. Семейная психотерапия в центре психологопедагогической помощи : [науч.-метод. пособ.] / Л. С. Алексеева, В. Ю. Меновщиков. – М. : НИИ семьи, 1998. – 112 с.
2. Григор'єв А. Проблема взаємин у родинах, де є діти з аномаліями розвитку / А. Григор'єв // Дефектологія. – К. : Педагогічна преса, 2004. – № 1. – С. 48.
3. Кришталь В.В. Системная семейная психотерапия нарушений здоровья семьи / В.В. Кришталь // Медицинская психология. – 2007. – Т. 1, № 2. – С. 3-8.
4. Луковкина А.Н. Особенности детско-родительских отношений в семье с ребенком с отклонением в развитии / А.Н. Луковкина // Современные проблемы психологии семьи: феномены, методы, концепции. – Изд-во АНО «ИПП», 2011. – 215 с.
5. Лукьянченко Н.В. Родительское отношение в семьях с ребенком, имеющим особенности развития / Н.В. Лукьянченко // Сборник тезисов участников второй всероссийской научнопрактической конференции по психологии развития «Другое детство». – М., 2009. – 125 с.
6. Психологічна допомога сім'ї : [посіб.] / Ред. Кісарчук З. Г. – К., 1998. – 181 с.
7. Семья в психологической консультации / Под. ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина. – М.: Психология, 2009. – 144 с.

8. Ткачева В.В. Психологическое изучение семей, воспитывающих детей с отклонениями в развитии /В.В. Ткачева. – М.: УМК "Психология" 2003.
9. Тулегенова С.Ю. Психологический микроклимат в семье и особенности родительского отношения к детям с ограниченными психическими возможностями / С.Ю. Тулегенова, Г.К. Тулегенова, С.К. Кудайбергенова // Тезисы Второй всероссийской научной конференции «Психологические проблемы современной российской семьи» (25-27 октября 2005 г.). В 3-х частях. – 2 часть; под общ. ред. д-ра психол. наук В.К. Шабельникова и канд. психол. наук А.Г. Лидерса. – М.: 2005. – С. 261-263.
10. Хмизова О.В. Організація психокорекційної роботи з батьками дітей з особливими потребами як складова цілісного процесу ранньої соціальної реабілітації / О.В. Хмизова, Н.В. Остапенко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика науково-методичний журнал. – 2011. – № 3/4. – С. 203-211.
11. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений: Курс лекций / Л.Б. Шнейдер. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512 с.
12. Эйдемиллер Э. Г. Психология и психотерапия семьи / Э. Г. Эйдемиллер, В. Юстицкис. – СПб. : Питер, 1999. – 656 с.
13. Юн Г. Дети с отклонениями / Герда Юн. – Кишинев : Штиинца, 1987. – 176 с.
14. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психології. Активне соціально-психологічне навчання: Навч. посіб. – К., 2004. – С. 20-35.
15. Яценко Т. С. Психологічні основи групової психокорекції : [навч. посіб.] / Т. С. Яценко. – К. : Либідь, 1996. – 264 с.

Тема 6. Методи роботи з труднощами в адаптації до виховання хворої дитини.

1. Методи налагодження комунікації в сім'ї з хворою дитиною.
2. Способи зняття психоемоційної напруги.
3. Шляхи підвищення емоційної компетентності батьків з хворою дитиною.
4. Проблеми здорової дитини у сім'ї з хворою дитиною.
5. Методи корекційної роботи з батьками, які виховують хвору дитину.
6. Шляхи адаптації сім'ї до виховання хворої дитини.

Література:

1. Алексеева Л. С. Семейная психотерапия в центре психологопедагогической помощи : [науч.-метод. пособ.] / Л. С. Алексеева, В. Ю. Меновщиков. – М. : НИИ семьи, 1998. – 112 с.
2. Григор'єв А. Проблема взаємин у родинах, де є діти з аномаліями розвитку / А. Григор'єв // Дефектологія. – К. : Педагогічна преса, 2004. – № 1. – С. 48.
3. Кришталь В.В. Системная семейная психотерапия нарушений здоровья семьи / В.В. Кришталь // Медицинская психология. – 2007. – Т. 1, № 2. – С. 3-8.

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Луковкина А.Н. Особенности детско-родительских отношений в семье с ребенком с отклонением в развитии / А.Н. Луковкина // Современные проблемы психологии семьи: феномены, методы, концепции. – Изд-во АНО «ИПП», 2011. – 215 с. 5. Лукьянченко Н.В. Родительское отношение в семьях с ребенком, имеющим особенности развития / Н.В. Лукьянченко // Сборник тезисов участников второй всероссийской научнопрактической конференции по психологии развития «Другое детство». – М., 2009. – 125 с. 6. Психологічна допомога сім'ї : [посіб.] / Ред. Кісарчук З. Г. – К., 1998. – 181 с. 7. Семья в психологической консультации / Под. ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина. – М.: Психология, 2009. – 144 с. 8. Ткачева В.В. Психологическое изучение семей, воспитывающих детей с отклонениями в развитии / В.В. Ткачева. – М.: УМК "Психология" 2003. 9. Тулегенова С.Ю. Психологический микроклимат в семье и особенности родительского отношения к детям с ограниченными психическими возможностями / С.Ю. Тулегенова, Г.К. Тулегенова, С.К. Кудайбергенова // Тезисы Второй всероссийской научной конференции «Психологические проблемы современной российской семьи» (25-27 октября 2005 г.). В 3-х частях. – 2 часть; под общ. ред. д-ра психол. наук В.К. Шабельникова и канд. психол. наук А.Г. Лидерса. – М.: 2005. – С. 261-263. 10. Хмизова О.В. Організація психокорекційної роботи з батьками дітей з особливими потребами як складова цілісного процесу ранньої соціальної реабілітації / О.В. Хмизова, Н.В. Остапенко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика науково-методичний журнал. – 2011. – № 3/4. – С. 203-211. 11. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений: Курс лекций / Л.Б. Шнейдер. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512 с. 12. Эйдемиллер Э. Г. Психология и психотерапия семьи / Э. Г. Эйдемиллер, В. Юстицкис. – СПб. : Питер, 1999. – 656 с. 13. Юн Г. Дети с отклонениями / Герда Юн. – Кишинев : Штиинца, 1987. – 176 с. 14. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психології. Активне соціально-психологічне навчання: Навч. посіб. – К., 2004. – С. 20-35. 15. Яценко Т. С. Психологічні основи групової психокорекції : [навч. посіб.] / Т. С. Яценко. – К. : Либідь, 1996. – 264 с.
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Студент виконав усі завдання передбачені програмою навчальної дисципліни і набрав не менше 60 балів.</p>
<p>7. Політика курсу</p>	
<p>Викладання курсу ґрунтується на принципах академічної доброчесності. Студент вчасно виконує завдання, поставлені у силабусі/робочій програмі. Всі завдання курсу мають бути виконані незалежно від причини відсутності студента на занятті (поважна чи неповажна). Відсутність студента на занятті без поважної причини передбачає зниження балів, які відводяться на обговорення питань семінарських та лекційних занять, а також захисту розробок на заняттях (по 5 балів за кожну розробку).</p>	
<p>8. Рекомендована навчально-методична література</p>	

1. Алексеева Л. С. Семейная психотерапия в центре психологопедагогической помощи : [науч.-метод. пособ.] / Л. С. Алексеева, В. Ю. Меновщиков. – М. : НИИ семьи, 1998. – 112 с.
2. Ахиллес И. Моя сестра с ограниченными возможностями /И. Ахиллес, К. Шлие ; пер. с нем. Г.С. Шипицына. – Минск, 1999. – 20 с.
3. Ветрила Т.Г. Успешное функционирование семейной системы как основа развития и становления гармоничной личности / Т.Г. Ветрила // Вестник психиатрии и психофармакотерапии. – 2008. – № 2 (14). – С. 27-31.
4. Висковатова Т. П. Особенности субъектно-объектных отношений в социальном взаимодействии при аномальном развитии / Т. П. Висковатова, А. Л. Душка // Наука і освіта - Наука и образование - Science and education : [Науково-парктичний журнал Південнонаукового Центру АПН України]. – 01/2009 . – N1/2 . – С. 37-41.
5. Галецька І. І. Психологічні проблеми сім'ї з неповносправною дитиною / І. І. Галецька // Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К., 2001 – Т. III, Ч. 3. – 256 с.
6. Григор'єв А. Проблема взаємин у родині, де є діти з аномаліями розвитку / А. Григор'єв // Дефектологія. – К. : Педагогічна преса, 2004. – № 1. – С. 48.
7. Забабурина О.С. Психологическая помощь родителям в воспитании детей с нарушениями развития: Пособие для педагогов-психологов / О.С. Забабурина, О.В. Максименко, Е.А. Савина; под ред. Савиной Е.А., Максименко О.В. – М.: Владос, 2008. – 223 с.
8. Зак Д.Я. Психокоррекционная помощь семьям, воспитывающим ребенка с особыми жизненными потребностями. [Электронный ресурс] / Д.Я. Зак – Режим доступа: <http://конференция.com.ua/pages/view/681>.
9. Закрепина А. В. Педагогическая помощь семье в воспитании ребенка дошкольного возраста с умеренной умственной отсталостью / А. Закрепина // Дефектология. – 2004. – № 2. – С. 33-39.
10. Зіборова Л. Життя матері і дитини-інваліда в соціумі. Проблеми та шляхи їх розв'язання / Л. Зіборова // Соціальна політика і соціальна робота. – 1997. – № 2, 3 (3, 4). – С. 124-130.
11. Иванова І. Б. Соціально-психологічні проблеми дітей-інвалідів / І. Б. Иванова – К., 2000. – 83 с.
12. Карпа М. І. Особливості психосоціального розвитку сиблінгів дітей з психофізичними вадами : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.07 / Карпа Мар'яна Ігорівна. – К. 2007. – 214 с.
13. Кизимович О. С, Соціально-педагогічна та психологічна допомога дітям і молоді з особливими потребами та їхнім батькам / О. С. Кизимович, І. О. Ніжаща, Н. М. Герасимов // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2003. – № 33. – С. 103-109.
14. Кришталь В.В. Системная семейная психотерапия нарушений здоровья семьи / В.В. Кришталь // Медицинская психология. – 2007. – Т. 1, № 2. – С. 3-8.
15. Кравцова А. Психологические аспекты нормализации: ребенок – сім'я – общество / А. Кравцова, А. Кукуруза // Вісник Харківського Національного Університету : Психологія. – 2002. – № 576. – 101 с.
16. Кукуруза Г. В. Аналіз дитячо-батьківських відносин як складова міждисциплінарної оцінки розвитку дітей в системі раннього втручання / Г. В. Кукуруза, Н. Г. Міхановська // Соціальна педіатрія : Зб. наук. праць.– К., Інтермед, 2005. – Вип. III. – С. 289-291.
17. Левченко И. Психологическая помощь семье, воспитывающей ребенка с отклонениями в развитии / И. Левченко, В. Ткачева – М.: Просвещение, 2005. – 72 с.
18. Луковкина А.Н. Особенности детско-родительских отношений в семье с ребенком с отклонением в развитии / А.Н. Луковкина // Современные проблемы психологии семьи: феномены, методы, концепции. – Изд-во АНО «ИПП», 2011. – 215 с.

19. Лукьянченко Н.В. Родительское отношение в семьях с ребенком, имеющим особенности развития / Н.В. Лукьянченко // Сборник тезисов участников второй всероссийской научнопрактической конференции по психологии развития «Другое детство». – М., 2009. – 125 с.
20. Мамайчук И. И. Психолого-педагогическая помощь семье / И. И. Мамайчук, Л. А. Киреева. – Л., 1986.
21. Маркова М.В. До проблеми трансформації інституту сім'ї / М.В. Маркова // Міжнародний психіатричний, психотерапевтичний та психоаналітичний журнал. – 2007. – № 1. – С. 91-94.
22. Маркова М.В. О разработке комплексной системы медикопсихологической реабилитации семей, воспитывающих ребенка с нарушением психического развития / М.В. Маркова, Т.Г. Ветрила // Журнал психиатрии и медицинской психологии. – 2009. – № 2 (22). – С. 38-45.
23. Мастюкова Е.М. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии / Е.М. Мастюкова, А.Г. Московкина. – М., 2004. – 560 с.
24. Островська К. Особливості психолого-педагогічної допомоги родині аутичної дитини / К. Островська // Деадаптована дитина: напрямки психотерапевтичної та психокорекційної допомоги : матеріали обл. наук.-практ. конференції. – Львів, 2004. – 32 с.
25. Оклей-Проданюк О.В. Організація роботи практичного психолога з сім'ями дітей в закладах інтернатного типу / О.В. Оклей-Проданюк, С.І. Собкова // Науково-методичний вісник. Випуск 6 "Психологічна служба" / [укл. Романовська Д.Д., Собкова С.І.]. – Чернівці: Технодрук, 2008. – С. 185-186
26. Панок В. Основи практичної психології: Підручник / Панок В., Титаренко Т., Чепелева Н. та ін. – К.: Либідь, 1999. – 536 с.
27. Прокопчук С.М. "Школа життєвої компетентності" для батьків дітей з особливими потребами. [Електронний ресурс] / С.М. Прокопчук. Режим доступу: http://navigator.rv.ua/index.php?option=com_content&task
28. Психологічна допомога сім'ї : [посіб.] / Ред. Кісарчук З. Г. – К., 1998. – 181 с.
29. Радченко М. І. Особистісна саморегуляція дорослих у сім'ях з розумово відсталими дітьми-інвалідами : дис. ... кандидата психол. наук: 19.00.04 / Радченко М. І. – К, 2006. – 197 с.
30. Романовська Д.Д. Психологічний супровід процесу інтеграції у суспільство дітей з особливими потребами / Д.Д. Романовська // Психологічний та соціально-педагогічний супровід навчання і виховання "особливої дитини" у школі: метод. посібник / За ред. Д.Д. Романовської, С.І. Собкової. – Чернівці: Технодрук, 2009. – С. 104-109.
31. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей: практичне керівництво / О. Романчук. – Львів : Навчально-реабілітаційний центр „Джерело”, 2008 – 324 с.
32. Романчук О. Дорога любові / Олег Романчук. – Львів : Свічадо, 2001. – 121 с.
33. Романчук О. Неповносправна дитина в сім'ї та в суспільстві / Олег Романчук. – Львів : Літопис, 2008. 334с.
34. Словарь практического психолога / Сост. С. Ю. Головин. – С. 164.
35. Силаева Е.Г. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования /Е.Г. Силаева. – М.: Академия, 2005. – 250 с.
36. Солодянкина О.В. Воспитание ребенка с ограниченными возможностями здоровья в семье [Практическое пособие] / Солодянкина О.В. – М. : АРКТИ, 2007. – 77 с. – (Серия «Коррекционная педагогика»).
37. Сорокин В.М. Содержание и динамика реакций родителей на факт рождения ребенка с отклонениями в развитии / В.М. Сорокин. – ВЕСТНИК ОГУ №5. – 2001. – 235 с.
38. Семья в психологической консультации / Под. ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина. – М.: Психология, 2009. – 144 с.

39. Соціально-педагогічна робота з батьками, що виховують дітей з особливими потребами: навчально-методичний посібник / Сост. Н.В. Заверико, Т.Г. Соловйова. – Запоріжжя: ПП "Тандем", 2008. – 53 с.
40. Титаренко Т. Дитина з особливими потребами та її життєвий світ: напрямки психологічного консультування / Т. Титаренко // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науковометодичний збірник / Ред. кол. Н. Софій (голова), І.Єрмаков (керівник авторського колективу і науковий редактор), та ін. – К.: Контекст, 2000. – 336 С.
41. Ткачева В.В. Система психологической помощи семьям, воспитывающим детей с отклонениями в развитии: автореф. на соискание уч. степени д-ра психол. наук: спец. 19.00.10 Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України 696 «Коррекционная психология» / В.В. Ткачева; Моск. гос. открытый пед. ун-им. М.А. Шолохова. – Н. Новгород, 2005. – 46 с.
42. Ткачева В.В. Психологическое изучение семей, воспитывающих детей с отклонениями в развитии / В.В. Ткачева. – М.: УМК "Психология" 2003.
43. Томпсон Л. Виховання дитини з розумовою вадою/ Ліз Томпсон ; пер. з англ. Раїси Кравченко. – К. : Сфера, 1997.
44. Тулегенова С.Ю. Психологический микроклимат в семье и особенности родительского отношения к детям с ограниченными психическими возможностями / С.Ю. Тулегенова, Г.К. Тулегенова, С.К. Кудайбергенова // Тезисы Второй всероссийской научной конференции «Психологические проблемы современной российской семьи» (25-27 октября 2005 г.). В 3-х частях. – 2 часть; под общ. ред. д-ра психол. наук В.К. Шабельникова и канд. психол. наук А.Г. Лидерса. – М.: 2005. – С. 261-263.
45. Филиппова Г.Г. Психология материнства: Учебное пособие / Г.Г. Филиппова. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 240 с.
46. Фюр Г. Запрещенное горе. Об ожиданиях и горе, связанных с ребенком, родившимся с особенностями развития / Гурли Фюр ; пер. с шведск. Т. Антончик. – Минск : ОО «БелАПДДиМИ», 2008. – 84 с.
47. Химко М. Дослідження психоемоційних та адаптаційних розладів батьків аутистичних дітей / М. Химко // Психологічні проблеми суспільства епохи трансформації : матеріали українсько-польської конференції. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 75 с.
48. Хмизова О.В. Організація психокорекційної роботи з батьками дітей з особливими потребами як складова цілісного процесу ранньої соціальної реабілітації / О.В. Хмизова, Н.В. Остапенко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика науково-методичний журнал. – 2011. – № 3/4. – С. 203-211.
49. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений: Курс лекций / Л.Б. Шнейдер. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512 с.
50. Эйдемиллер Э. Г. Психология и психотерапия семьи / Э. Г. Эйдемиллер, В. Юстицкис. – СПб. : Питер, 1999. – 656 с
51. Юн Г. Дети с отклонениями / Герда Юн. – Кишинев : Штиинца, 1987. – 176 с.
52. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психології. Активне соціально-психологічне навчання: Навч. посіб. – К., 2004. – С. 20-35.
53. Яценко Т. С. Психологічні основи групової психокорекції : [навч. посіб.] / Т. С. Яценко. – К. : Либідь, 1996. – 264 с.
54. Boyce G. C. Child Characteristics, Family Demographics and Family Processes: Their Effects on the Stress Experienced by Families of Children with Disabilities / G. C. Boyce, D. Behl // Counseling Psychology Quarterly, 0951-5070. – December 1, 1991. – Vol. 4, Issue 4. – EBSCOhostPsycINFO Database.

8.1. Додаткова рекомендована навчально-методична і наукова література

1. Григор'єв А. Проблема взаємин у родині, де є діти з аномаліями розвитку / А. Григор'єв // Дефектологія. – К. : Педагогічна преса, 2004. – № 1. – С. 48.
2. Зіборова Л. Життя матері і дитини-інваліда в соціумі. Проблеми та шляхи їх розв'язання / Л. Зіборова // Соціальна політика і соціальна робота. – 1997. – № 2, 3 (3, 4). – С. 124-130.
3. Іванова І.Б. Соціально-психологічні проблеми дітей-інвалідів./ І.Іванова – Київ, 2000. – 83 с.
4. Ілляшенко Т. Д. Що означає підготувати дитину з гіперактивним розладом до шкільного навчання / Тамара Ілляшенко // Психолог дошкілля. – 2013. – № 6. – С. 4-7.
5. Ілляшенко Т. Д. Розвиваємо та навчаємо дитину. Психологічна допомога / Т. Д. Ілляшенко, М. В. Рождественська. – К. : Шкільний світ, 2014. – 96 с.
6. Карпа М. І. Особливості психоемоційних та рольових змін в сім'ї з неповносправною дитиною / М. І. Карпа // Проблеми загальної та педагогічної психології : Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – Київ, 2005. – Т. VII, вип. 4. – С. 133 – 140.
7. Карпа М. І. Характеристика емоційних взаємин між дітьми в сім'ї з неповносправною дитиною / М. І. Карпа // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – Київ, 2006. – Вип. 14. – С. 59 – 73
8. Кизимович О. С. Соціально-педагогічна та психологічна допомога дітям і молоді з особливими потребами та їхнім батькам / О. С. Кизимович, І. О. Ніжаца, Н. М. Герасимов // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2003. – № 33. – С. 103-109.
9. Кравцова А. Психологические аспекты нормализации: ребенок – семья – общество / А. Кравцова, А. Кукуруза // Вісник Харківського Національного Університету. Психологія. – 2002. – № 576. – С. 101
10. Кравцова А. Игра не для забавы. Развивающие игры для детей от рождения до трех лет / А. Кравцова, А. Кукуруза, Н. Михановская. – Харьков : 65 Каравелла, 2003.
11. Левченко И. Психологическая помощь семье, воспитывающей ребенка с отклонениями в развитии / И. Левченко, В. Ткачева – М. : Просвещение, 2005. – 72 с.
12. Мамайчук И. И. Психолого-педагогическая помощь семье / И. И. Мамайчук, Л. А. Киреева. – Л., 1986.
13. Обухівська А. Г. Психологу про дітей з особливими потребами у загальноосвітній школі / Антоніна Обухівська, Тамара Ілляшенко, Тамара Жук. – К. : Шкільний світ, 2012. – 128 с. –
14. Психологічна допомога сім'ї : [посіб.] / Ред. Кісарчук З. Г. – К., 1998. – 181 с.
15. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей. Практичне керівництво / Олег Романчук. – Львів : Навчально-реабілітаційний центр „Джерело”, 2008 – 324 с.
16. Романчук О. Дорога любові / Олег Романчук. – Львів : Свічадо, 2001. – 121 с.
17. Романчук О. Неповносправна дитина в сім'ї та в суспільстві : [Практ. посіб.] / Олег Романчук. – Львів : Літопис, 2008 – 334 с.
18. Ткачева В. В. О некоторых проблемах семей, воспитывающих детей с отклонениями в развитии / В. В. Ткачева // Дефектология. – 1998. – № 4. – С. 3-9.

Викладач – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та клінічної психології ХРУЩ Олена Василівна